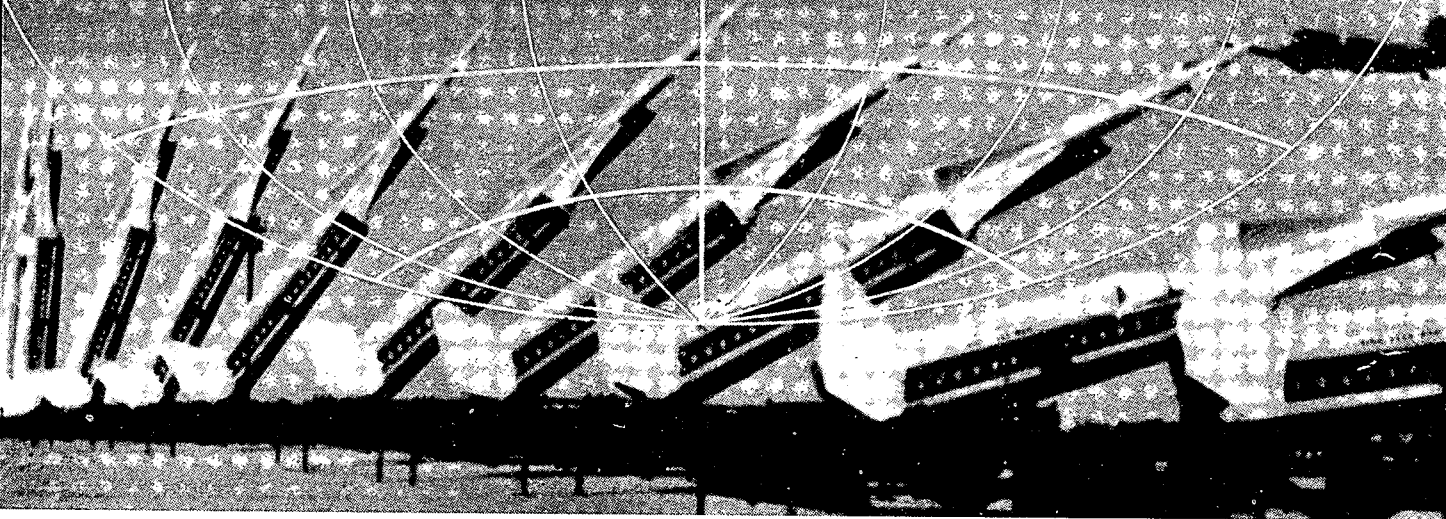

אלוף יהושע הרצבי

קדים לאסטרטגיה הגרעינית

מבוקשו, הופעל הנשק כדבר המובן מאליו. כיום — ישנה רתיעה מן ההפעלה. המלחמה הפכה לדבר-אימים, שמשמעותו השמדה רחבת-היקף; ולפיכך התקוה היא שהרתעה בלבד תספיק, ולא יהיה צורך בהפעלה — במלחמה. זוהי „המהפכה הקופרניקאית” של האסטרטגיה החדשה: לא עוד ההפעלה העיקר — אלא ההרתעה. לא ההרתעה סובבת סביב ההפעל — אלא ההפעלה סובבת סביב ההרתעה. כי יכולת ההפעלה באה עתה לתת תוקף להרתעה. כוחות מזוינים נחוצים כיום, שלא כבעבר, לא כדי להשיג נצחון — אלא כדי למנוע מלחמה. אם בעבר היה האיום (או נסיון ההרתעה) פרוזודור למלחמה, הרי כיום מהוה ההרתעה את התחנה העיקרית בהתמודדות; והפעלת הנשק נחשבת רק לאמצעי אחרון, של מצבים בהם „כלו כל הקיצין” של ליתברירה, ובמידה לא קטנה — אף של איבוד-לדעת. חכמת המלחמה הפכה חכמת אי-המלחמה. לא הפעלת הכוחות עיקר, אלא אי-הפעלתם: השגת המטרה על-ידי האיום בהפעלה בלבד, מיצוי מלוא התועלת מקיום הנשק — ואולם תוך אי-הפעלתו. במלים אחרות: הפעלת האיום ולא הפעלת הנשק — כאשר לאיום מוצלח ייחשב אותו איום שלא יהיה צורך להוציא אל הפועל. חכמת אי-הפעלת הכוחות — היא-היא „אסטרטגית ההרתעה”. ועל-כן ניצבת כשאלה מרכזית באסטרטגיה החדשה הבעיה: כיצד מושגת ההרתעה?

נגדיר את תהליך ההרתעה ונתארו: ההרתעה פירושה שכנוע

מושגי האסטרטגיה הגרעינית זרים לנו מאוד ורחוקים מאתנו כרחוק מזרח ממערב; שכן, בישראל נתונים אנו עדיין בעידן הלוחמה ה„קונבנציונאלית”, והתרגלנו לחשוב במושגיה. אמנם אין נודעת בשבילנו השיבות מעשית להכרת האסטרטגיה הגרעינית החדשה, אולם ראוי בכ”ז שנדע משהו עליה. דבר זה יסייע לנו להבין יותר את המתרחש במערכות העולמיות ולהציץ ולהתודע אל זרמיה השונים של המחשבה האסטרטגית הגרעינית. מהלכי ה„מלחמה הקרה” מושפעים מאסטרטגיה זו. כך תעזור לנו הבנתה לתפוס טוב יותר את משמעויותיהם של גורמים אסטרטגיים המשתקפים מתוך המדיניות הבינ-לאומית ומשפיעים עליה.

המעבר ממושגי המלחמה ה„קונבנציונאלית” אל מושגי העידן-הגרעיני אינו פשוט כל-עיקר, ואין זה קל להרגיל את המחשבה אליהם. מעבר זה כרוך במהפכה קיצונית במושגים. בעוד אשר במלחמה ה„קונבנציונאלית” היה המורג שג העיקרי הפעלת הנשק, הרי בעידן הגרעיני המושג המרכזי, ואבן-הפינה לכל תפיסה אסטרטגית הוא אי-הפעלת הנשק, דהיינו — ההרתעה. אין פירוש הדבר, כי ההרתעה כפעילות אנושית, הנה מבחינת חזיון חדש. ימיה של ההרתעה כימי האדם, וכבר באמרה הרומית „הרוצה בשלום יכון למלחמה” טמון גרעין ההרתעה. ברם בעבר לא היתה הפעלת הנשק כרוכה בסכנות ונזקים כה גדולים למפעיל עצמו כפי שהדבר הוא כיום. ובמידה שהאיום לא השיג

אפשרות כי המאיים לא יוציא לפועל את איומו — הרי אפשרות זו אינה ודאית. במלים אחרות: הסיכוי שהאיום לא יבוצע — איננו אפסי. בשל הדיעה כי האיום הוא בנוק והרס כה גדולים — עשוי המורתע לשקול ולהגיע למסקנה, שאין הסיכון כדאי. שהרי לא כדאי להסתכן בנוק כה גדול, אפילו הסיכוי לו אינו רב.

גורם שני במתן האיומן הוא ההשתכנעות שאמנם ישנו למרתיע היכולת והעצמה הדרושות בשביל לגרום נזק בלתי נסבל. נתעורר ויכוח בשאלה מהי העצמה הנדרשת על מנת שתשיג ההרתעה את מטרתה. ויכוח בין המלומדים, על נושא זה, מתנהל זה כמה שנים וודאי שלא הכל בענינים אלו פורסם בספרות „גלויה“. אולם ממה שפורסם מצטיירת תמונה מענינת למדי. השאלה היא: מהי העצמה האסטרטגית הדרושה כדי להרתיע? דיעות שונות הושמעו בויכוח זה; אך לשם הפשטות נכלילן, ונחלקן לשתי קבוצות, שתי אסכולות, ונקרא לאסכולה אחת — ה„מזערית“, ולשניה — ה„מירבית“.

האסכולה ה„מזערית“ טוענת שדי בכך כי תהיה למרתיע יכולת לגרום הרס ניכר לאויב — ויוכל להרתיע. מידת הנזק המספיקה לכך היא הרס הערים העיקריות — ואין צורך ביכולת-הרס גדולה מזו. הרוסים, למשל, לא יעזו לעשות מעשה תוקפני, באם ידעו שמוסקבה ולנינגרד תיהפכנה לתלי חרבות. אין זה מעלה, או מוריד, אם יכולת-ההרס שקולה כנגד יכולת-ההרס של האויב, עולה עליה או קטנה ממנה. לפי תפיסה זו, הטענות שכדי להרתיע צריך הנך ליכולת של גרימת-נזק הגדולה מיכולת זו של האויב הן דברי הבאי שאינם מביאים בחשבון את הטבע האנושי. למשל, אדם לא ירצה לאבד את בנו, אפילו ידע שאויבו יאבד עקב כך את שני בניו. רוסיה לא תסכים לחורבן מוסקבה ולנינגרד אפילו אם תשוכנע שתוכל לגרום לחורבן של ושינגטון, ניו-יורק ושיקאגו. לכן, אין צורך בהתחכמויות מתמטיות. פגיעתו של הנשק-הגרעיני היא כה גדולה ומחרידה עד אשר דינו שירתיע ואין צורך שירתיע „עוד יותר“.

לכן תושג ההרתעה ע"י היכולת לגרום הרס לדבר היקר ביותר לאויב — ריכוזי האוכלוסייה. לפיכך אין צורך בנשק כה מדויק — כי הערים מהוות מסרות „אזוריות“, בעלות שטח ניכר. מה שדרוש הוא נשק שיכולת ההמתה שלו ניכרת.

להנחות אלו מוסיפים אנשי אסכולה זו גם סג ואזהרה. במידה שנשק התגמול לא יהיה חסוי ומוגן, לא יהיה מאובטח, עלול האויב להפתיע ולהוציא מכלל-שימוש, כבר במכה הראשונה — היא מכתו של יוזם מלחמה. רק במידה שנקטו אמצעים לודא שאותו נשק, שנועד לתגמול, ישאר לפליטה אף לאחר ההתקפה הגרעינית, ויכשר להשיב מכה, היא ה„מכה השנייה“ — תושג ההרתעה. במלים אחרות: כדי שתהא בידך יכולת-הרתעה — צריך להיות ברשותך „כושר המכה השנייה“*.

לעומתם האסכולה של ה„מירביים“ טוענת כי דרישות אלו אינן מספיקות, והן קטנות מדי. ניקח, לדוגמה, את ניתוחו

היריב שאם יעשה מעשה מסוים — יפעיל נגדו המרתיע את נשקו ויגרום לו נזק שהוא בגדר בלתי נסבל; כלומר, שהיתרון שהמורתע מצפה לו מן המעשה שרצה לעשותו, ושעליו חל האיום, לא ישוה לנזק — ועליכן יימנע מלהוציא לפועל מעשהו זה. מבחינה צורתית מועברת אז ההחלטה לידי היריב שמתכוננים להרתיעו. המרתיע אומר: „את דעתי להפעיל את הנשק אם תעשה את המעשה המסוים; על כך מתחייב אני בפניך — והחלט אתה — אם כדאי לך הדבר. ראה, הזהרתיך!“

הוצאתו לפועל של איום בהפעלת נשק-גרעיני אינה רצויה לשני הצדדים, כי כרוכה היא במלחמה גרעינית ובנזקים עצומים לשניהם. לפיכך עשוי המורתע לקוות שעל אף שלא שם לב לאיום, ועשה את המעשה, יירתע המאיים עצמו מלהוציא לפועל את האיום. כלומר, מבחינה צורתית, עלול הוא להחזיר את ההחלטה למרתיע; כאילו היה אומר: „אמנם איימת להפעיל נשק, אך איני מאמין לך — ולכן עשיתי את המעשה שרצית למנעו על-ידי איומך. החלט אתה אם ברצונך להמיט על שנינו שואה בדמות מלחמה גרעינית“. המרתיע יכול אזי לעמוד באיומו ובהתחייבותו — ולהוציאם לפועל; ואזי באים מלחמה גרעינית, והרס ושמד הדדיים. אולם יכול מאוד להיות שהוא יירתע מתוך הנחה שבכל זאת הנזק מן המעשה שאותו רצה למנוע קטן לעומת ההרס הודאי של מלחמה גרעינית ולא ישה לו.

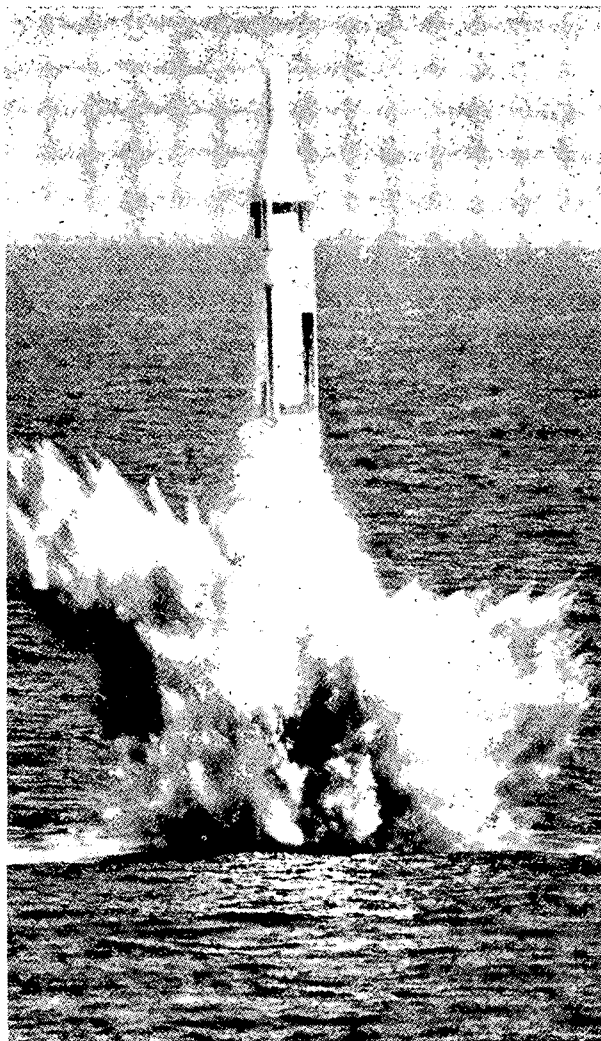
כלומר, רואים אנו שבעידן הגרעיני פועלת ההרתעה לשני הכיוונים, והיא עלולה להתפתח למשחק-הרתעות הדדי. כל צד במשחק-ההרתעות עלול לנקוט עמדה תקיפה, מתוך אמונתו ובטחונו שהצד השני לא יסתכן במלחמה ולא יעז להפעיל את הנשק. דוקא משום עמדה הדדית זו כה מסוכן הוא משחק ההרתעות.

במידה שהגורם שנגדו הופנה איום ההרתעה יתן איומן בכך כי אכן, ימומש האיום — יירתע הוא ולא יוציא זממו אל הפועל. עלינו לבחון, איפוא, מה הם הגורמים המביאים למתן איומן באיום.

ראשית יתן איומן באיום במידה שהמאיים יעורר את הרושם שהוא תקיף-החלטה באיומו, ושאמנם יש לו כוונה-של-ממש להוציא לפועל, וכי הוא לא יירתע. נסיון להבין לעומקה של פרשה זו יגרור אותנו לדיון בתהליכים הפסיכולוגיים של מתן איומן. לא נעמיק בדיון זה, ונסתפק בדוגמאות. למשל, המורתע (או בהגדרה אחרת — התוקפן) יאמין בתקיפות החלטתו של המרתיע במידה שלמד מנסיונו לדעת שאמנם יש לו עסק עם גורם נחושה-החלטה. כן, במידה שבציבור במדינה המאיימת קיים הלך-רוח האומר שלעולם לא יופעל הנשק-הגרעיני — עלול התוקפן להניח כי הגורם מים המחליטים בממשלה היססו, והם עלולים לסגת, ברגע האחרון, מביצוע איומם; ובצורה זו נפגם איום ההרתעה, חל בו „פחת“.

אך ענין זה מורכב עוד יותר. כי אפילו נניח שנראתה האפשרות כי המרתיע לא יהיה תקיף דיי-הצורך בהחלטתו, ויהסס להוציא לפועל את איומו, וכך ייגרם „פחת“ מסוים לתוקף ההרתעה — הרי עלול בכ"ז איום-ההרתעה להשיג את מבוקשו; זאת אם ישקול הגורם המורתע שאפילו ישנה

* "Second Strike Capability"

הטיל "פולריס" הנורה מתחת למים

שלושה גורמי-הרתעה מונים האמריקנים במערכת-הזין הניידת השמור
רה במיוחד למתן ה"מכה השנייה": הטיל "סקייבולט" המוטס;
הטיל "מינוטמן" המוטס ברכבת; הטיל "פולריס" הנישא ע"י צוללת.

אוריה של התגמול-המוערי היא בגדר "פרצה הקוראת לגנב".
נשוא שתי גישות אלו ה"מועריים" אומרים שהמתקיף עומד
בפני שתי פרשות בלתי-ברורות. אחת: אינו יודע עד כמה
תצליח התקפתו הראשונה, וכמה אמצעי-תגמול ייותרו ברשור
תו של המתקיף; שתיים: אינו יכול להיות בטוח שהסחיטה
תצליח — שהרי המותקף עלול לפעול אפילו לפני שיעמוד
בפני האולטימטום; או אפילו הוגש האולטימטום — אין
ערוכה שייכנע לסחיטה. ושני ספקות אלו — דים להרתיעו
מכל הרפתקאה.

כאהן אומר כי המדינאים יתרגלו "לחיות עם המצב" שנוצר
בעידן-הגרעיני. שיתוק המחשבה, עקב האימה שמטיל הנשק-
הגרעיני, יפוג לאט-לאט, והם ילמדו לנצל את האפשרויות
הטמונות ב"מצבים הגרעיניים", ילמדו ל"תכסס" ולנצל את
הפער באמצעי-התגמול אם רק ישנו. לכן כדי לקיים הרתעה
יש למנוע פער באמצעי-התגמול, המאפשר למתקיף לנצל
באופן שתואר לעיל.

של נושא-דגלה של אסכולה זו (המונח "אסכולה מירבית"
איננו מקובל בספרות) הרמן פאהן* — ונראה כיצד הוא
מנתח מהי העצמה הדרושה כדי ליצור הרתעה. כאהן אומר
שלגורם כמו ארה"ב צריכה להיות יכולת הרתעה משולשת:
הרתעה א' — היא היכולת להרתיע את ההתגרות הקיצונית
ביותר, כהתקפה גרעינית ישירה על ארה"ב עצמה;
הרתעה ב' — היא היכולת להרתיע התגרות קיצונית פחות
מהתקפה גרעינית ישירה על ארה"ב, כגון — התקפה גרעי-
נית על אחת ממדינות נאט"ו;
הרתעה ג' — היא היכולת להרתיע התגרויות קטנות-יותר
אחרות, מוגבלות — התקפות בנשק קונבנציונאלי, התרנות
וכד' — כל "שאר ירקות" שברוב המקרים אין בהם שימוש
בנשק-גרעיני.

נעמוד עליהן ראשונה-ראשונה ואחרונה אחרונה.
לגבי הרתעה א' (הרתעה בפני התקפה גרעינית ישירה) —
מצטרף פאהן לדרישה של חיסוי הנשק, על-מנת להבטיח
את "כושר המכה השנייה". הוא מוסיף, כשיקול שיש לקחתו
בחשבון את האפשרות של "סחיטה לאחר-התקפה" — כל-
מר, הוא מתאר לעצמו מצב אשר בו מכון התוקף (הרוסי)
את התקפתו הראשונה לא נגד הערים בארה"ב אלא נגד
בסיס כוח-התגמול האמריקאי (שדות-תעופה ובסיסי-טיילים)
ובדרך זו מוציא משימוש חלק מכוח התגמול. מיד עם
ההתקפה או לאחריה מגיש הוא לנשיא אולטימטום, לאמור —
"אדוני הנשיא! אם תפעיל את שארית כוח-התגמול שלך
נגד ערינו, קח בחשבון שסיכויי שארית זו לפגוע בנו קטנו
ופחתה, מצויים אנו במצב של כוננות גבוהה ביותר, והנשק
הנגד-טיילי שלנו מוכן לפעולה; ויתר-על-כן, כבר פיינו
בחשאי חלק מאוכלוסית ערינו. לכן תוצאות תגובתכם
תהיינה מוגבלות. לעומת זאת, אנחנו הפתענו אתכם וטרם
הספקתם להביא עצמכם למצב של כוננות — ולכן נוכל
במכותינו הנוספות לקטול באוכלוסייה, שעד כה לא פגענו
בה, קטל רב". כאהן מניח כי ישנה אפשרות שידי הנשיא
תרפינה בעמדו בפני איום כזה — וכי לא יפעיל את
התגמול.

כהאן שואל: מה יכול למנוע סחיטה כזו לאחר התקפה?
והוא משיב:

אחת. — אם תהיינה הגנה-אזרחית-פסיבית והגנה-אקטיבית
מפותחות — ייקל על הנשיא שלא להיכנע לסחיטה כי ידע
שהאוכלוסייה מוגנת, ולו חלקית; לכן, כחלק מן ההרתעה
יש צורך בהגנה פסיבית ואקטיבית. לעומתו ה"מועריים",
ברובם, רואים את סידורי ההגנה כחסרי תכלית.

שתיים. — כאהן שוקל חתי עלול המתקיף להעז לתקוף
ראשונה — ומניח כי הדבר עשוי לקרות במידה שממדי
התגמול של ה"מכה השנייה" קטנו, ונוצר פער רחב בין
האמצעים המצויים בידי התוקף לאלו שבידי המגן. לדעתו,
במידה שמצויות בידי המגן כמויות גדולות של אמצעי-
תגמול לצורך "המכה השנייה" — לכתחילה לא יסתכן התוקפן
להסתבך ב"סחיטה" לאחר-ההתקפה. ולכן — לצורך ההרתעה
נחוצה כמות ניכרת מאוד של כוחות ל"מכה השנייה" והתי-

* בספרו "On Thermonuclear War"

הבדל נוסף בין שתי התפיסות הוא בכך שאנשי האסכולה ה"מוזערית" רואים בהפעלת התגמול דבר אוטומטי מעין רפלקס-מוטונה. נפגעת — ומיד לוחץ הנך על הכפתורים המפעילים את טילי-התגמול. יתר-על-כן, במידה שיהיה שיי קול — יביא השיקול להכרה שהכניעה לסחיטה הנה רק דחית הקץ למצב שבו מאזן הכוחות גרוע יותר.

כאן מדגיש דוקא את אפשרות האשהיה והשיקול; שהרי המגמה הכללית היא להכניס את תהליך "האטת התגובה" (זהו תהליך המונהג על מנת למנוע התלקחותה של מלחמה-רבתי בשל טעות. כאשר, למשל, נורה בטעות טיל על-ידי אחד הצדדים, ואם תגובתו של הצד האחר תהיה מיידית — תפרוץ מלחמה-רבתי. אך אם תואט התגובה, תהיה אפשרות לברר שאמנם היתה זו טעות). כאן שם את הדגש בפסיכולוגיה של האי-רצון להתאבדות מיידית, או הנטייה לדחות את ההתאבדות — ומכאן כניעה לסחיטה.

חילוקי הדעות בולטים עוד יותר לגבי הרתעה ב: היינו הרתעה במקרה אשר איננו התקפה גרעינית ישירה על המדינה, אלא התגרות תוקפנית אחרת — רצינית-ביותר; ובמקרה ארה"ב — התקפה גרעינית על מדינות נאט"ו.

כאן סבור כי תגובתה של ארה"ב תלויה בשחוח שתינתן לה לשיקול. אם לא יהיה זמן לשקול את המצב, יגיב הנשיא האמריקני בצורה "ספאסמית" ("עוינית"), היינו: ינחית התקפה מיידית. פירוש-של-דבר — כי אז ינחית הוא מכה ראשונה על בריה"מ. אך במידה שינתן לו לשקול את האפשרות של חורבן מידי כה נרחב — כזה שיבוא כתוצאה מן התגובה הרוסית על התקפה-ראשונה אמריקאית — יתכן שאפשרות זו תרתיע אותו. אפילו ינח שאין זו אלא דחית ההתמודדות לשלב מאוחר-יותר.

כאן ניגש לבעיה זו גם מנקודת-מוצא נוספת. הוא שואל מה הם התנאים שירתיעו את הרוסים מיצירת מצב מעין זה — היינו, מהתקפה באירופה. והוא אומר שהרוסים יעזו לתקוף התקפה-גרעינית את אירופה באם יהיו סבורים כי ארה"ב לא תשתמש בכוחה ל"מכה-ראשונה". כך יכול להיראות מצב הדברים כאשר לארה"ב רק אפשרות מצומצמת לפגוע בכוח-התגמול הרוסי, וברוסיה בכללה — בעוד אשר בידי הרוסים האפשרות לפגוע באמריקה פגיעה רבתי ואז עלולים הרוסים לחשוב שאיום כזה ירתיע את הנשיא.

לעומת זה במידה שלארצות-הברית יהיו כוחות ניכרים — קרוב-לודאי שהרוסים ירתעו מלהעמידה בפני ברירה זו. לכן קורא כאן לכוחות אלו "Credible First-Strike Forces" כשהדגש הוא על התואר "Credible", שינתן בהם אימון; כלומר כוח באיכות וכמות כאלה שיעורר אימון באפשרות הפעלתו; או בשפה פשוטה יותר — שיהיה מעורר יראה העוקרת כל נטיה לשחק בו משחק-סיפורים.

כלומר, אליבא דכאן, טועים אנשי אסכולת ה"הרתעה המוזערית" במידה שבידך כוחות מועריים בלבד, יכול היריב להעמידך במצב, שתירתע מלהפעילם — בשל התגמול הקשה שבו ינפנף לעיניך. אך תוכל להרתיע את יריבך מלהעמידך בפני מצבים אלו, אם בידך לא כוחות מועריים אלא כוחות מירביים. הבעיה היא שוב לא כל-כך בעית עצם השימוש בכוח, אלא איזו עצמה; איזה רושם יצור האיום.

כדי להשיג הרתעה ב: נחוץ הרכב כוחות שונה מהדרוש להרתעה א'. בעוד שלהרתעה א' נדרשים ביחוד אמצעים לפגיעה בערים, הרי הרתעה ב' מצריכה כוחות לפגיעה באמצעי-התגמול של המתקיף — וביחוד בכסי-הטילים שלו. האמצעים לפגיעה זו צריכים להיות מדויקים ורבי-עצמה. למשל, טילי "פולאריס" של הצוללות-הגרעיניות לא יכשרו להרתעה ב', שכן עצמת ראש-הנפץ שלהם קטנה-יחסית. כאן טוען איפוא, כי טועים אנשי ה"אסכולה המוזערית" שאינם מבחינים בבעיות הכרוכות ב"תרכובת" שונה של הכוחות הגרעיניים הדרושים: נשק מדויק-פחות ובעצמה קטנה-יחסית אבל בעל כושר-המתה גדול — נגד הערים; ונשק בעל דיוק רב, ועצמה גדולה, נגד בסיסי-התגמול.

אנשי ה"אסכולה המוזערית" אינם נוגעים במיוחד בדיונים באפשרות של הרתעה ב'. גישתם היסודית היא שהיכולת לגרום נזק ניכר לאויב חספיק לכל המסיבות.

נצד עתה צעד נוסף בבנייתנו, ונראה מה טמון ביסוד הבדל ההשקפות שבין שתי האסכולות. ראשית, מפרד בין שתי הגישות הבדל של מידת המשקל המיחסת לגורמים פסיכולוגיים ולוגיים — דבר המתבטא במידת ה"נכונות להסתכן" שמיחסים למתקיף, ומידת ההעזה שמיחסים למגן. כאן מיחס לתוקפן מידה גדולה-יותר של נטילת-סיכונים (התמרון הכרוך ב"סחיטה לאחר-התקפה") — ולמגן מידה קטנה יותר של העזה. (האפשרות שבגלל האיום בהרס-מכריע שינחית עליו המתקיף — יירתע מלהפעיל תגמולו) ואילו ה"מוזעריים" — להיפך: מצמצמים בהערכת העזתו של המתקיף, ומיחסים יתרה-העזה למגן (בנכונותו להגיב אף בתנאים גרועים).

הבדל זה נוכל להגדיר גם בדרך אחרת. ה"מוזעריים" אומרים שההרתעה תושג באם ההרס או הנזק המובטח למתקיף עובר את המידה של הרס נסבל, הם מגדירים הרס בלתי-נסבל כהרס הערים הראשיות; ולכן האיום בהריסתן — דיו בשביל להרתיע.

כאן אומר: יתכן שבשביל גורם השוקל שכלתנית, רציונאלי, בקור-רוח והגיון — זהו הרס בלתי-נסבל. אך היות שאנו עוסקים בשאלת הקיום הלאומי, אין אנו יכולים לסמוך על כך, כי אין בכך ודאות. צריך לקחת בחשבון שהגורם המחליט אצל המתקיף יעמוד בלחץ גורמים אמוציונאליים, שיביאוהו לראות במלחמה פורקן. שבבילו עלולה אזי כמות הרס המוגדרת כבלתי-נסבל להיות גדולה-יותר; ויכול להיות מצב שבו המלחמה אמנם אינה נסבלת — אולם השלום, אולי, נראה כנסבל עוד פחות ממנה.

לדעת כאן ישנם סכנה ופגם בדיון רציונאלי במצבים שאינם רציונאליים — שבו הישוב פשטני של הכמויות, כפי שנעשה הדבר על ידי ה"מוזעריים", אינו מביא בחשבון גורמים בלתי רציונאליים אלו. מימדיו של "נוק בלתי נסבל" אינם בבחינת גודל קבוע, כפי שרואים זאת ה"מוזעריים", אלא יכולים הם להיות גודל משתנה. יש למנוע כל אפשרות של מניפולציה של האיום על-ידי המתקיף, המקוה שהמגן יימנע מלהגיב שעה שיועמד בפני עובדה-קיימת. ולשם מניעת מניפולציה כזו יש לאיים בנוק ובהרס ניכרים מאוד, מוחלטים — ולא יחסיים.

כאן עוד תופעה מעניינת, שראוי לשים לב אליה. בין שמור תיהם של אנשי ה"אסכולה המזערית" (ואין הם מעור אחד, אלא מצויים ביניהם שוני וגונים ובני-גונים, שרק למען הפשטות כרכנו אותם יחד) נמצא שמות בריטיים וצרפתיים לא-מעטים — ולכך ישנם, כמובן, משמעות והסבר. בני-אדם כשהם מנסים לבנות תיאוריה — אין הם עושים זאת, בחלל הריק, אלא משוים הם לנגד עיניהם דוגמה מוחשית. לגבי צרפת ובריטניה, דרישותיו של כאהן הנן גדולות מדי ואינן כלל בתחום-יכולתן של מדינות אלו. יתר-על-כן, אנשי ה"אסכולה המזערית" טוענים שההרתעה צריכה להיות "חסית". הרוח שרוסיה יכולה לצפות לו מהכנעת בריטניה או צרפת — קטן מהרוח שבהכנעת ארה"ב. לכן, גם כדי להרתיע את רוסיה מלתקוף את בריטניה וצרפת אין צורך בכמות גדולה כזו של אמצעי-תגמול כפי שדרושה בשביל להרתיע מלתקוף את ארה"ב. לכך קוראים ה"מאזן של רוח וסיכון". כשהמדובר בהשגת רוח קטן — תהיה קטנה אף הנכונות להסתכנות. אך כדי להשיג רוח גדול — תהיה נכונות להסתכנות גדולה.

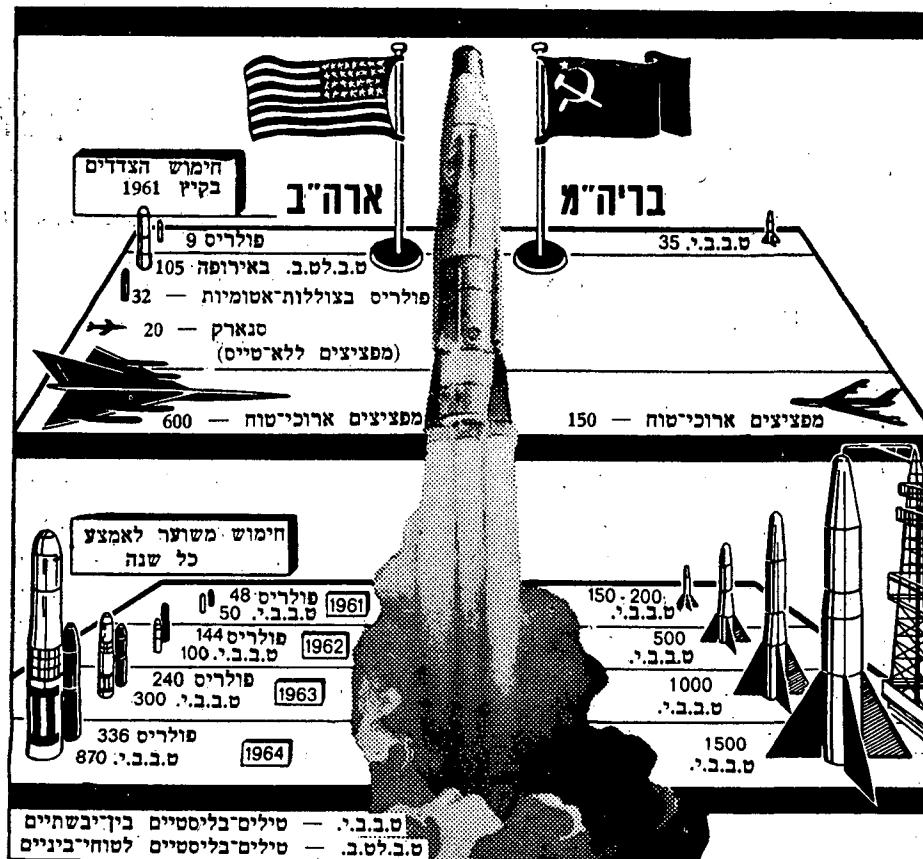
לגבי הרתעה ג' (התקפות בנשק קונבנציונאלי, התקפות מוגבלות, מתקפות, "בלתי ישירות", תוקפנות לשיעורין וב-מקוטעין, חתרנות, והפיכות פנימיות) — אין חילוקי הדיעות מתבטאים בהתאם לחלוקה לפי האסכולות ה"מזערית" וה"מירבית".

ראשית, נראה מה היא הגישה היסודית. אומרים כי בגלל

עוצם האסון והשואה שתביא מלחמה-רבתי גרעינית — קטנה היא ההסתברות שאמנם תתרחש. אולם, באם נחסם אפיק אחד של תוקפנות נפתחים אפיקים אחרים, וישנה אזי אפילו המרצה ודחיפה לפנות אליהם. אפיקים אלה — הם אמנם סוגי התוקפנות שאינם מלחמה-רבתי; ואותם מבקשת הרתעה ג' לחסום. מה דרוש כדי להרתיעם? במספר מקרים — חיזוק המבנה המדינה-הפנימי של מדינות שיציבותן הפנימית רופפת ושנתונות הנן לשינויים פנימיים עקב תהפוך כות וחתרנות. דרושים איפוא בתחום זה אמצעים נגד חתרנות. ואילו בשטח הצבאי — באשר תוקפנות שאינה גרעינית תקבל בדרך-כלל צורה של מלחמה-מוגבלת — דרושים אמצעים של מלחמה מוגבלת; היינו, כוחות קונבנציונאליים. מכאן הדרישה והקריאה שלא להזניח את פיתוח הכוחות ה"מקובלים". בדרישה זו מוצאת ביטוייה תורת ה"כוננות הכפולה" — שלפיה יש להרתיע, או לפגוש, תוקפנות קונבנציונאלית בכוחות קונבנציונאליים; ויש להרתיע תוקפנות גרעינית ע"י כוננות גרעינית. תפיסה זו, באחד מגילוייה, נקראת גם בשם "הרתעה מודרגת" ("Graduated Deterrence") שפירושה: סוג הרתעה — לפי איכות התוקפנות.

האמריקאים וגורמי נאט"ו חששו מהיתרון המספרי המצוי בידיהם של הכוחות ה"מזרחיים" באירופה. הם חשבו שאפשר יהיה להתגבר על יתרון זה ע"י הכנסת נשק-גרעיני-טקטי לכוחות ה"מקובלים". אולם כדי להימנע משואה עולמית יהיה צורך להגיע לכעין הסכם עם הרוסים, הסכם מפורש

תחרות המירוץ הטילית-גרעינית

„טבלה השואתית“ משוערת זו, ש' נתפרסמה באחד מבטאוני צבא-שביצריה, נועדה כנראה להבליט את עצמת הפגיעה הפוטנציאלית ההדדית בין שני היריבים-בכוח ה' עיקריים, ולגבי אפשרויות הפגיעה בשטחיהם-הם (להבדיל מאלה של בעלות-בריתם) — שכן לא נכללו בה לא הטילים „לטוחי-ביניים“ ה' אמריקניים שבארה"ב ולא הטילים הסובייטיים המרוכים בסוגי-טוח א' לה, שידוע על קיומם.

דים — חייבת למעשה להיות כוננות נשילשת: למלחמה גרעינית רבתי, למלחמה גרעינית מוגבלת, ולמלחמה מוגבלת קונבנציונאלית. ויש להכין את הכוחות הדרושים לשלוש צורות מלחמה אלו.

היו גם שטענו שמלחמה מוגבלת קונבנציונאלית אינה אפ־שרית עוד — בגלל החשש שהצד שימצא עצמו קרוב להפסד יכניס אמצעים גרעיניים; ושוב אם לא תהיה זו „עליה במדרגות“, הרי תבוא קפיצה אל המלחמה הגרעינית הרבתי. ולכן — טענו — יש להתרכז רק בהכנת כוחות גרעיניים־אסטרטגיים.

על הבעיות שתיארתי במאמר זה כתנהל ויכוח ופולמוס חריף בין התיאורטיקנים של האסטרטגיה החדשה; ויכות שאינן נקי אף מפניות שבאינטרסים המיוחדים לזרועות השור־נות של הכוחות המזוינים. אולם, למשקיף העומד מן הצד, כמותנה הענין שיש בוויכוח זה הוא בדקות הפיסות והבחנות לגבי משחקים של גורמים לוגיים ופסיכולוגיים — ספקולציות והשערות על התנהגות היריב — ספקולציות על התנהגות האדם במסיבות הגרעיניות המהלכות אימים על האנושות.

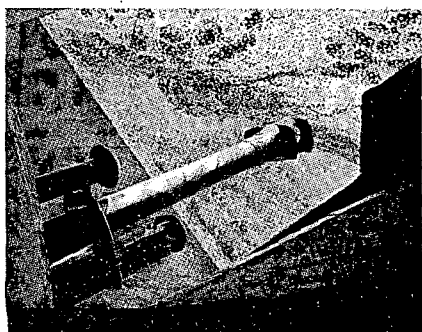
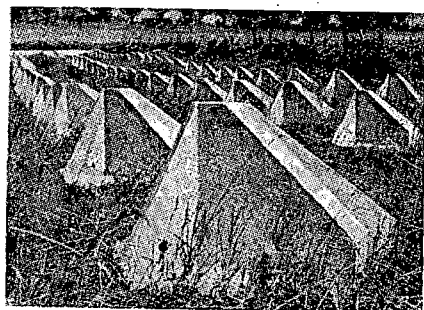
או אולם, על מהי העצמה שתותר לשימוש הכוחות ה„טק־טיים“. הסכם כזה היה מאפשר „מלחמה גרעינית מוגבלת“. כלומר יהיה זה מוסכם כי במקרה של התנגשות מזוינת יוכנסו לפעולה אמצעים גרעיניים־טקטיים עד עצמה־מסוימת מוסכמת. חשבו אז שזהו הפתרון האופטימאלי לבעית נאט"ו. בינתיים פיתחו לעצמם אף הרוסים נשק גרעיני־טקטי, וה־יתרון שייחלו לו גורמי נאט"ו — עבר ובטל. ההסכם בין המעצמות־הגרעיניות, שתיאורטיקנים אמריקאיים (קיסינג'ר ואחרים) קיוו שיושג לגבי העצמה־המותרת — ה„שיא“ שמעליו אין לעלות — לא נתממש. הרוסים והאמריקאים לא יכלו להסכים על כך. כך נולד החשש שמלחמה מוגבלת גרעינית לא תהיה אפשרית — כי הצד שייוכח שהוא קרוב להפסיד את המלחמה יכניס לפעולה נשק בעל עצמה גדולה יותר, ונמצאנו עולים במעלות הסולם אל מלחמה־גרעינית רבתי. לתהליך זה קוראים בשפה הטכנית ה„אסקאלציה“ (עליה במדרגות).

יש טוענים כי מלחמה מוגבלת יכולה להיות רק מלחמה בלתי־גרעינית, קונבנציונאלית־גרידא־אולם־משעה שפותח הנשק הגרעיני־הטקטי, והריהו מצוי ברשותם של שני הצד־

נהלים

האמנם עבר זמנם של ביצורי־גבול?

החלף זמנם של ביצורי־קבע? אוסטריה, הדואגת לאבטחת ניטרליותה — אך גם להתגוננות במקרה־הצורך בגבולה — הגיעה למסקנה שיש עוד טעם לבצר לפחות את הקטעים החיוניים (ונקודות־התורפה) שבגבולותיה. כהתחלה, מבצרת היא את „פרוזדורה־פלישות“ שבגבולה עם הונגריה, מנהר דנובה הגדול ועד לאגם־ניו־זילדר, 20 ק"מ רוחבו. ה„קו“ מורכב מסדרת מוצבים־מבוצרים, חמושי תותחים נ"ט וכלים־אוטומטיים; אך מחסומי תיל, תעלות נ"ט ו„שיני־דרקון“ (מכשולים נ"ט) מחפים על כל הגישות אל ה„קו“. שורת בונקרים אוטומיקרינה (המצוידים כל־אחד בחימום מרכזי, במיזוג־אוויר, וכן במערכת־חשמל־ותקשורת משלו) מהוים את חוטה־השדרה של מערכת ההגנה; בכל אחד מהם — סידורים לניתוחים, מים ואספקת־מזון, וכן חדר־מתים. „מרכיביה“ אלה של מערכת־ביצור זו מחוברים במנהרות. בהתאם לניטרליותה המוצהרת, מתכונת אוסטריה להקים „מחסומי־מגן“ כאלה מכל עבריה.

למעלה: „שיני־הדרקון“ החדשים, בסמוך לגבול אוסטריה־הונגריה; למטה: תותח אוסטרי ממוסד כולו על־ידי רשת הסוואה, מזדקר מעמדתו עשוית־הבטון.